

REFORMA ȘI DEZVOLTAREA CERCETĂRII-INOVĂRII

Academician **Gheorghe DUCA**

Președintele Academiei de Științe a Moldovei

REZULTATUL REFORMEI SISTEMULUI NAȚIONAL DE CERCETARE-DEZVOLTARE DIN 2004

Adoptarea și implementarea Codului cu privire la știință și inovare

O bună parte din membrii actuali ai Academiei erau prezenți la istorica decizie din 2004, de adoptare și promovare a Codului cu privire la știință și inovare, prin care ne-am asumat responsabilitatea pentru administrarea științei și inovării în întreaga țară.

Situația în care s-a proliferat știința la acel timp, lipsa de viziune și capacități de administrare la guvern, la ministerele educației și economiei, ne-a condiționat să oferim infrastructura academiei pentru comunitatea științifică, pentru administrarea cercetării și inovării, iar rezultatele pe care le-am obținut în această perioadă de 12 ani sunt un prilej de mândrie:

- am creat un sistem de cercetare condus de înșiși cercetătorii în baza performanței științifice;
- am asigurat condițiile pentru valorificarea experienței academicienilor, savanților afirmați, precum și a elanului creator al tinerilor;
- salariul cercetătorilor a crescut de șapte ori;
- indemnizațiile pentru deținătorii de grade științifice au crescut de opt ori;
- bursele pentru doctoranzi s-au mărit de șase ori;
- finanțarea universităților a crescut de 10 ori;
- S-au creat centre și laboratoare noi în universități și institute;
- tineri încadrați în cercetare au ajuns la cota de 30 la sută din totalul cercetătorilor;
- infrastructura și baza tehnico-materială au fost renovate;
- am reușit integrarea în Spațiul European de Cercetare, prin PC7 și ORIZONT 2020.

Aceste realizări vor rămâne în istorie și în memoria oamenilor, iar modelul de administrare promovat de academie va fi menționat ca unul eficient, care a consolidat comunitatea științifică.

Pe parcursul ultimilor ani am vorbit de multe ori despre reforma științei, iar acum a ajuns momentul în care trebuie să luăm o hotărâre ce vizează viitorul cercetării din țară.

Scopul nostru este de a reorganiza și a armoniza managementul cercetării la standardele europene. De la un timp încoace vorbim că administrarea științei trebuie s-o transmitem guvernului, pentru ca guvernării să își asume această responsabilitate imensă față de societate, dar și față de cercetători. Anume guvernării urmează să poarte această povară față de comunitate și de cercetători, pentru că ei au nevoie de sprijinul nostru.

Academia de Științe în acest proces este pe poziția de a-și păstra autonomia și statutul forului științific, a conserva și a consolida potențialul științific și intelectual al savanților, a nu risipi capacitățile existente.

În continuare vă prezint pașii care au fost făcuți și care urmează a fi făcuți pentru realizarea reformei științei.

Până în prezent noi am realizat următoarele:

- am transferat doctoratul la Ministerul Educației;
- am transferat finanțarea științei la ministerele de ramură;
- am transferat în administrare științifică universitățile și institutele ramurale la ministere.

Constatăm că au început să apară mai multe probleme privind administrarea cercetării și doctoratului în universități, în institute, în ministere. Consider ca ministerele-gestionare nu au capacitățile necesare pentru a administra eficient domeniul. Cu toate acestea, se neglijează experiența Academiei de Științe și nu se angajează cadre pregătite pentru administrarea domeniului. Sunt convins că aceste probleme vor continua atât timp cât experiența academiei nu va fi transpusă și valorificată.

Următoarea acțiune pe care urmează s-o realizăm este modificarea Codului cu privire la știință și inovare. Prin aceste modificări ținem să stipulăm foarte clar asigurarea autonomiei și independenței Academiei de Științe.

Ce înseamnă independența și autonomia academiei?

- Academia de Științe va rămâne un for de elită al intelectualilor, își va menține statutul său;
- Academia de Științe va fi finanțată separat printr-un compartiment distinct al bugetului de stat;

- Academia de Științe va fi autonomă în luarea deciziilor;

- Academia de Științe va administra institutele sale din subordine și patrimoniul propriu.

Guvernării cer optimizarea institutelor de cercetare. Noi, în viitorul apropiat, trebuie să ne adunăm și să vedem care institute rămân și pe care să le fuzionăm, pentru a elabora propunerile respective. Orice optimizare pe care o vom face va avea drept scop obținerea unei finanțări mai mari, iar resursele umane și resursele financiare optimizate să meargă în institutele care rămân.

Modificările la Codul științei vor fi făcute în modul în care să permită Academiei de Științe să asigure obiectivele pe care le-am menționat. Acest model autonom și independent de activitate a academiei poate fi întâlnit practic în toate state membre ale UE: Polonia, Austria, România, Ungaria, Cehia, Slovacia, Slovenia, Serbia.

Următorul pas este crearea unui **Consiliu Consultativ pentru Știință și Dezvoltare**.

Această structură nouă va avea următoarele trei obiective:

- elaborarea, propunerea și monitorizarea priorităților pentru cercetare și inovare (direcțiile și prioritățile strategice);

- recomandarea Guvernului a politicilor de stat pentru cercetare și inovare;

- consultarea Prim-ministrului în problemele ce vizează cercetarea și inovarea, dezvoltarea științifică.

Beneficiul acestui consiliu constă în asigurarea comunicării și cooperării dintre principalii actori în domeniu: guvernamental, științific, antreprenorial, asociativ și de cultură, bazat pe formula 51% membri/49% supleanți.

Acest model al consiliului este utilizat în diferite state europene, precum Olanda, Marea Britanie și Suedia.

Următorul pas este crearea **Agenției Naționale pentru Cercetare și Inovare**.

Agenția va asigura realizarea politicii de stat în domeniul științei și inovării.

Beneficiul agenției constă în independența, transparența și responsabilitatea acesteia pentru implementarea politicii de stat în domeniu. Pentru evitarea conflictelor de interese și pentru a avea un statut suficient al științei noi propunem ca agenția să fie în cadrul guvernului.

Modelul unei asemenea agenții este utilizat pe larg în spațiul european în țări precum Franța, Olanda, România, Irlanda și Polonia.

Există mai multe discuții în jurul evaluării cercetă-

rii. Considerăm că aceste discuții trebuie să continue. Noi optăm pentru comasarea ANACIP în CNAA, care să constituie o agenție separată și independentă ce nu va fi subordonată niciunui minister.

Considerăm că acreditarea trebuie să fie exclusă și substituită cu evaluarea și certificarea performanței. Aceasta va permite aprecierea sistematică a capacităților și excelenței organizațiilor științifice, în urma căreia instituțiile performante vor putea beneficia de finanțare suplimentară.

Optăm pentru următoarele mecanisme noi de finanțare:

Finanțarea instituțională, care reprezintă responsabilitatea guvernului pentru a crea capacități de cercetare și va oferi finanțarea de bază pentru necesitățile Academiei de Științe și institutele de cercetare, centrele de cercetare din universități – cheltuieli de regie, pentru salarizarea unui număr limitat de cercetători, personal auxiliar și de conducere.

Finanțarea prin concurs va contribui cu resurse adiționale în baza performanței competitive obținute de organizații.

Cofinanțarea va atrage sectorul de afaceri în finanțarea proiectelor.

Pentru realizarea reformei, alături de autoritățile publice, trebuie să ne **asumăm responsabilități** pentru viitorul științei în Republica Moldova:

Guvernul să își asume următoarele acțiuni:

- crearea premiselor pentru atragerea tinerilor talentați în cercetare;

- garantarea condițiilor pentru obținerea performanței în cercetare (sporirea salariilor și indemnizațiilor, sporirea finanțării programelor și proiectelor);

- creșterea graduală a finanțării pentru întregul domeniu cu 0,05% din PIB anual;

- asumarea angajamentului politic de finanțare a întregului domeniu al științei cu 1% din PIB către 2025.

Comunitatea științifică își va asuma responsabilitatea pentru a efectua cercetări:

- pentru educație (creșterea nivelului general al cunoașterii);

- pentru business (implementarea inovațiilor);

- pentru cultură (salvagardarea identității și patrimoniului cultural);

- pentru mediu (conservarea biodiversității și protecția împotriva poluării).

Din discursul ținut cu prilejul Zilei Internaționale și Naționale a Științei.

AȘM, 10 noiembrie 2016